

IVO TROŠT:

Božič, ti si zmerom lep!

Povest.

Lansko leto je bil dirindaj po naši vasi večji, kakor se spodobi na Sveti večer. Otroci so hiteli v mraku od hiše do hiše, kjer so imeli že narejene jaslice, ter se čudili spretnosti in umetnosti domačega zgraditelja, ki se je natihem muzal hrumeči trumi ali pa tuintam glasno ugovarjal nepovoljivim glasovom javne kritike.

Prazničen mrak je legel na zemljo — teman pajčelan pozabljenosti: mine naj vse trpljenje. Božič je tu, Božič, ki je vedno lep. V zvoniku je že davno utihnil angelski pozdrav nebeški kraljici, a otroška radovednost še ni bila ugnana: vse so hoteli videti, vse presoditi še nocoj. Že dvakrat so se drvili po škripajočem snegu mimo Potokarjeve hiše, kjer niso imeli otrok, pa tudi ne jaslic; toda na drugem koncu je imel svoje stanovanje upokojeni učitelj gospod Potokar, samotar na stara leta. Ta je obljubil otrokom, da postavi jaslice Sveti večer. Ali nocoj je bilo okno njegovega stanovanja še temno.

„Morda je šel komaj po mah“ so nalašč menili nekateri v tihi samohvali: mi smo ga preskrbeli že prej med adventnim časom. Cepetali so z nogami po tleh, tiščali roke v suknjiče, šklepetali z zobmi in se zaman ozirali v Potokarjevo okno. Drugi so zopet trdili: „Gospod učitelj je najbrže pozabil, da je nocoj Sveti večer, ker pri nas ne pojo v mraku božični zvonovi, kakor je pripovedoval, da jih je slišal drugod, koder je služboval. Zato sedi v temi pri gorki peči in puši tobak.“

Tedaj se zasveti lučca v Potokarjevem stanovanju. Otroci brž otrepajo sneg z obuvala in se bolj spodobno zgnetejo v napol razsvetljeno sobo, kjer so že tolikrat prej poslušali lepe povesti pri gospodu učitelju. Skromno pohištvo jih ni zanimalo. Vseh oči se takoj upro v bližnji kotichek, kjer je nad mizo brlela edina lučca pred jaslicami. Kajpada: Pred jaslicami! Ko bi bile le vredne tega imena. To ni bil niti dobršen kos jaslic. Samo hlevac z Marijo, svetim Jožefom in božjim Detetom, pa nič več. Ali so to jaslice?

Osliček in voliček nista niti mogla v premajhni hlevce; ostala sta zato kar previdno zunaj, eden na desni, drugi na levi strani. Kako naj tukaj grejeta Jezuščka? Pastircev nikjer, saj tudi ovčke ni bilo nobene, ne mahu, ne dreves. Zvezda je obtičala nad hlevcem — zasajena v papirnato streho, angela zopet nikjer in tudi glorijske ni bilo, ne svečic, ne Svetih Treh kraljev...

„Ho, ho! Gospod učitelj! Pa take-le jaslice, ho, ho! — Še Martinov Pepček ima lepše, čeprav jih je znesel skupaj iz cele vasi, kjer smo mu vsi zložili po nekaj starih podob in napol dogorelih svečic.“ Tako so bolj potihem ugovarjali otroci, gospod učitelj jih je pa poslušal in sedel s pipo v ustih pri topli peči. Zadovoljno se je smehljajal njih neugodni sodbi o jaslicah. Ko je slišal, da vsi soglašajo v izraženem mnenju, odloži pipo v kot ter vstane od peči in stopi med otroke, svoje najljubše znance. Stari možiček nizke postave in bolj suhotnega telesa je najprej vrgel v peč še nekaj polen, potem pa se je obrnil, tako da mu je svetloba božične lučce obsijala vso belo brado in drobni, smehljajoči se obraz. Čudno je odsevala njegova siva glava med črnolasiimi paglavci in paglavkami, ki so ostale skromne bolj v ozadju poleg duri in tiščale roke, zavite v konce toplih rut.

Ob skrajno nezadostni svetlobi, ki se je boječe utrinjala ob lučci pri jaslicah, so se še vedno ozirali nekateri v uborne jaslice, a večina že zaupno v prijazno lice dobrega starčka — bi bil tukaj slikar lahko posnel podobo dobrega pastirja, ki pase namesto ovac — otroke ter napaja mlada srca z nebeško roso skromne modrosti.

„Otroci,“ reče s suhim, nekoliko hreščečim glasom, „po večerji pridite k meni vsi. Pokažem vam lepše jaslice, ki jih imam za vas. Zame so te-le zadosti lepe, zakaj Božič je vedno enako lep človeku dobrega srca. Vsakdo pričakuje, ko je mlad, v bodočnosti lepših jaslic in z njimi boljših časov. Ko doraste, mora gledati, da preskrbi svojim dragim dovolj lepe jaslice; ko se postara in obnemore, se pa veseli tistih časov, ki so bili, in ko je še sam gradil jaslice sebi in drugim. — Le pridite! Boste videli!“

Spodobno so otroci odhrumeli po vasi in se razgubili po hišah. Po večerji so se vsi vrnili h gospodu Potokarju.

* * *

Otroci so posedli po klopek ob vseh štirih straneh bele mize. Pogrnjena je bila s platnenim prtom, pod prtom so pa otroci zanesljivo slutili znano obliko hleba podprtnjaka, ki mora ostati do jutra Svetih treh kraljev na mizi. Poleg hleba je stala velika svetla luč in blizu nje tri lepe razglednice. Gospod Potokar je sedel pri peči in zadovoljno opazoval svojo neugnano družino, ki je sedaj vendar čakala mirno, da začne pripovedovati o lepših jaslicah, kakor je obljubil. In res je starček kmalu začel: „Krasne jaslice smo imeli v moji nekdanji družini tisto leto, ko sem prejel prvo nagrado v podobi svetlih srebrnjakov za svoje povestice, ki so jih ljudje čitali v onodobnih časopisih in leposlovnih zbirkah. Lahko pa rečem, da mi je boljše delo priznanje kot gotov denar, dasi sem ga bil krvavo potreben. Prav tedaj je ležal v zibelki moj najstarejši sinko Milan, ki sedaj nekje dolí pod Gor-

janci na Dolenjskem jasni razum nadebudnim glavicam. Tiha želja me je obšla tisti Sveti večer, da bi tudi Milan, ko doraste, znal svoje misli in dogodke — žalostne in vesele — ljudem razkrivati v tako mamljivo lepi besedi, da bi ga povsod hvalili. — Poglejte, otroci, na mizi ono razglednico, kjer vlečejo z zelenim smrečjem olepšan voziček pisani palčki-pritlikavčki, na vozičku se pa vozi samo božje Dete in deli darove pridni deci po Slovenskem. Na rob je zapisal moj Milan: Srečen Božič! — O, pa zna pisati, zares zna moj dečko, da mu ni kmalu vsakdo kos. Ko se podpiše v „Zvončku“ s pravim imenom, boste lahko videli in čitali sami. V spomin, da se mi je izpolnila skrivna želja, ki sem jo na tihem gojil ob njegovi zibelki, sem shranil od onih jasic ta-le današnji hlevcec, ki ga vidite tukaj. Star je že in okajen, a meni lep kot pozlačen. Oh, ti spomini! Kar solze mi silijo v oči.“

Otroci so še opazovali lepo razglednico, nekateri pa še staroznani hlevcec. Tudi njim se je zdel sedaj zanimiv, celo imeniten. Ali ni sam molče pripovedoval dogodbe davnih dni?

Gospod Potokar nadaljuje: „Prav tako lepe, če ne še lepše jaslice smo imeli o tistem Božiču, ko je moj drugi sin Janko dosegel odlično mesto na slikarskem zavodu, kamor se je šel izobrazit in izpopolnit v slikarski umetnosti. Tudi meni je jako ugajala ta umetnost že od nekdanj, da še danes obžalujem, ko ne morem vsega tako opisati, kakor mislim, da bi srčno rad znal še slikati in bi pokazal v sliki, kar neče iz peresa. To je dosegel moj Janko, da zna že davno naslikati sam ne le takih, ampak še stokrat lepših jasic, marveč tudi človeški obraz, ki bo razodeval z očmi, kar misli v srcu. — Njegova razglednica je tista, kjer vleče angel za vse božične zvonove, ki pojo: „Pastirci, vstanite, slišal sem glas, pogledat hitite: Bog pride med nas!“ — V spomin na tisti Sveti večer sem si ohranil od jasic oslička in volička, ki sta oba vzor potrpežljivosti in vztrajnosti. S tema je dosegel moj sin vse, kar je sedaj na svetu. To sladi sedaj moje stare dni, zakaj spomin na dosežene uspehe je najlepše plačilo.“

Z velikim spoštovanjem so opazovali sedaj otroci okajenega volička in oslička. Zdela sta se jima imenitna pripovedovalca, kako lep je bil nekdanj Božič v Potokarjevi rodovini.

„Sveto družino v hlevcu sem pa ohranil v spomin na neki drug dogodek — žalosten sicer, a meni zato toliko ljubši. Tisto leto je namreč ugasnila lučca pred jasicami na Sveti večer, dasi ji ni nedostajalo olja: znamenje, da tisto leto nekdo umre v družini. Strahoma smo se spogledali, ko smo došli od polnočnice. Nobeden ni maral umreti. Milan stopi na klop in vnovič prižge lučco, ki je gorela svetlo in jasno kakor zvečer. Polagoma smo pozabili tisto nesrečno znamenje. Toda kmalu po praznikih zboli mamica Milanova, Jankova in moje hčerke Marije, ki je imela z njo enako krstno ime. Vsa zdravniška vednost ni zmogla bolezi, marveč je bolezen strla njo pod hladno rušo. Tedaj smo mislili, da pokopljemo takoj za mamo tudi hčerko Marijo. Sirota je omedlela ob odprtem grobu. Malo živo smo odnesli domov. Črna žalost se je naselila v našo družino. Sam sem ostal kakor trst sredi puščave. — Še smo postavljali jaslice o Božiču, a tako lepe niso bile

nikoli več. Slednjič sta mi sinova šla po službah, in tudi hčerka Marija je našla drugo srečo po svetu. Ko je dorasla, je šla tudi ona za kruhom in prišla v miroljubno rodovino, kjer so jo sprejeli za nevesto in gospodinjno. — Le pogledjte nje razglednico! Na njej je več podpisov, nekateri so prav otroško načečkani. To so pisali moji vnuki... Sam sem ostal in pustil službo, ko se mi ni bilo treba več pehati za otroke. V nadlego ne maram biti nobenemu, tudi ne svoji lastni deci. Ves čas med službovanjem je bila moja srčna želja, da bi mogel uživati pokojnino pod tisto streho, kjer sem zagledal luč sveta. In res mi je pustil moj brat tole stanovanje. Iz snega in mraza lahko gledam tja dol v solnčnojasno dolino, kjer ne poznajo teh zimskih znancev: Gledam kakor Mojzes z gore daleč v obljubljeno deželo. Mojzes ni mogel vanjo, jaz pa lahko, kadar hočem, hvala Bogu! Največkrat pa so mi dovolj le spomini na nekanje dni. Zato nisem nobenemu otroku niti pisal za praznike. Božič je vedno lep, če je človek le poštenega in dobrega srca.“

Končal je in se obrnil v steno. Otroci so še ogledovali razglednico in se smejali neokretnim podpisom mladih ročic. Prej, nego so se utegnili ozreti, kako in odkod, se usuje na mizo toča lešnikov, orehov, rožičev, jabolk, krhljev, piškotov, mandljev in suhih hrušk.

Pokali so, jih trli, se smejali in slednjič prepevali pred skromnimi jaslicami, da so bila kmalu vsa ličeca rdeča in vse oči polne božičnega veselja. Šele zvon, vabeč k polnočnici, jih je predramil. Vsem se je zdelo, da je še prezgodaj, tako naglo je minil Sveti večer.

* * *

Naslednje dopoldne po veliki maši se je pripeljal s pošto obiskat očeta Potokarja sin Milan, popoldne pa Janko in Marija, čestitljiva gospa. Starček se je skoro hudoval nanje, pokaj so došli tako daleč. Odvrnili so mu: „Oče, nič niste pisali, pa smo se bali za vas, da niste morda zboleli.“

Branil se je skromni mož tudi vsakršnih daril ter jih odklanjal z besedami: „Dovolj so mi spomini, dovolj! Božič je vedno lep!...“

In ob preprostih jaslicah je tudi Potokarjeva družina vnovič preživljala nekdanje čase.

*Ne plaši se znoja, ne straši se boja,
saj moško dejanje krepčuje moža,
a pokoj mu zdrave moči pokonča —
dejanje ti ljubi, a boj se pokoja!*

S. Gregorčič.

